

DENETİM VE DOKÜMANTASYON BEKLENTİLERİ

ISO 14001 ÇEVRE YÖNETİM SİSTEMLERİ İÇİN DENETİM ve DOKÜMANTASYON BEKLENTİLERİ

Terimler ve tarifler (Ref. ISO 14001)

Tetkikçi

Bir tetkiki yapabilmeye yetkili uzman kişi. [ISO 9000:2000, Madde 3.9.9]

Sürekli iyileştirme

Kuruluşun (Madde 3.16) **çevre politikasına** (Madde 3.11) uygun olarak, genel **çevre performansının** (Madde 3.10) artırılmasını sağlamak amacıyla, **çevre yönetim sisteminin** (Madde 3.8) sürekli olarak iyileştirilmesi.

Not - Bu sürecin, faaliyetin tüm alanlarında aynı zamanda gerçekleştirilmesi zorunlu değildir.

Düzeltilici faaliyet

Tespit edilen bir **uygunsuzluğun** (Madde 3.15) sebebinin ortadan kaldırılması faaliyeti.

Doküman

Bilgi ve onun bulunduğu ortam.

Not 1 -Ortam, kâğıt, manyetik, elektronik veya optik bilgisayar diski, fotoğraf veya orijinal örnek veya bunların birleşimi olabilir.

Çevre

Bir **kuruluşun** (Madde 3.16), faaliyetlerini yürüttüğü hava, su, toprak, doğal kaynaklar, flora, fauna ile insanları da ihtiva eden ortam ve bunlar arasındaki ilişki.

Not - Bu çerçevede ortam, **kuruluşun** (Madde 3.16) başlayarak küresel sisteme kadar genişletilebilir.

Çevre boyutu

Bir **kuruluşun** (Madde 3.16), **çevre** (Madde 3.5) ile etkileşime girebilen faaliyetlerinin veya ürünlerinin veya hizmetlerinin bir elemanı.

Not - Önemli çevre boyutu, önemli bir **çevresel etkiye** (Madde 3.7) sahiptir veya sahip olabilir.

Çevresel etki

Kısmen veya tamamen, bir **kuruluşun** (Madde 3.16) **çevre boyutlarından** (Madde 3.6) kaynaklanan, **çevreye** (Madde 3.5) yaptığı olumlu veya olumsuz herhangi bir değişiklik.

Çevre yönetim sistemi (ÇYS)

Bir **kuruluşun** (Madde 3.16), **çevre politikasının** (Madde 3.11) geliştirilmesi, uygulanması ve **çevre boyutlarının** (Madde 3.6) yönetilmesinde kullanılan, kuruluşun yönetim sisteminin bir parçası.

Not 1- Bir yönetim sistemi, politika ve amaçları oluşturmak ve bu amaçları başarmak için kullanılan birbirleriyle ilişkili elemanların bir kümesidir.

Not 2- Bir yönetim sistemi, teşkilât yapısını, planlanan faaliyetleri, sorumlulukları, uygulamaları, **prosedürleri** (Madde 3.19), süreçleri ve kaynakları ihtiva eder.

Çevre amacı

Bir **kuruluşun** (Madde 3.16), gerçekleştirmek amacıyla kendisi için tespit ettiği, **çevre politikasıyla** (Madde 3.11) uyumlu genel çevre amacı.

D-32	29.07.2013	Revizyon 2	Sayfa 1 / 6
------	------------	------------	-------------

DENETİM VE DOKÜMANTASYON BEKLENTİLERİ

Çevre performansı

Bir **kuruluşun** (Madde 3.16), **çevre boyutlarını** (Madde 3.6) yönetmede elde ettiği ölçülebilir sonuçlar.

Not - Çevre yönetim sistemleri (Madde 3.8) kapsamında, sonuçlar, **kuruluşun** (Madde 3.16) **çevre politikası** (Madde 3.11), **çevre amaçları** (Madde 3.9), **çevre hedefleri** (Madde 3.12) ve diğer çevre performansı şartlarına göre ölçülebilir.

Çevre politikası

Bir **kuruluşun** (Madde 3.16), resmî olarak üst yönetimi tarafından beyan edilen, **çevre performansıyla** (Madde 3.10) ilgili genel niyetleri ve yönlenmesi.

Not - Çevre politikası, faaliyet ve **çevre amaçlarının** (Madde 3.9) ve **çevre hedeflerinin** (Madde 3.12) belirlenmesi için bir çerçeve sağlar.

Çevre hedefi

Kuruluşa (Madde 3.16) veya onun bölümlerine uygulanabilen, **çevre amaçlarından** (Madde 3.9) kaynaklanan ve bu amaçlara ulaşmak için belirlenmesi ve karşılanması gereken ayrıntılı başarı şartı.

İlgili taraf

Bir **kuruluşun** (Madde 3.16) **çevre performansıyla** (Madde 3.10) ilgilenen veya bu başarıdan etkilenen kişi veya grup.

İç tetkik

Tetkik kanıtını elde etmek ve **kuruluş** (Madde 3.16) tarafından belirlenen çevre yönetim sistemi tetkik kriterlerinin ne ölçüde yerine getirildiğini tayin etmek amacıyla bu kanıtı tarafsız bir şekilde değerlendirmek için, sistematik, bağımsız ve dokümana dayalı süreç.

Not - Bir çok durumda, özellikle küçük kuruluşlarda, bağımsız olma durumu, denetlenen faaliyetten sorumlu olunmamasıyla gösterilebilir.

Uygunsuzluk

Bir şartın yerine getirilmemesi.

Kuruluş

Kendine has görevleri ve yönetimi olan, kamuya ait veya özel, her çeşit şirket, firma, teşebbüs, kurum veya müessese, bunların parçası veya birleşmiş hâlleri.

Not - Birden çok işletme birimi olan kuruluşlar için, bir işletme birimi bir kuruluş olarak tanımlanabilir.

Önleyici faaliyet

Potansiyel bir **uygunsuzluğun** (Madde 3.15) sebebini ortadan kaldırma faaliyeti.

Kirliliğin önlenmesi

Olumsuz **çevresel etkileri** (Madde 3.7) azaltmak amacıyla, herhangi bir kirliletici çeşidinin veya atığın oluşmasını, emisyonunu veya boşaltımını önlemek, azaltmak veya kontrol etmek (ayrı ayrı veya birlikte) için, süreçlerin, uygulamaların, tekniklerin, malzemelerin, ürünlerin, hizmetlerin veya enerjinin kullanılması.

Not - Kirliliğin önlenmesi, kaynak kullanımının azaltılmasını veya hiç kullanılmamasını, işlemi, ürün veya hizmet değişikliklerini, kaynakların etkin kullanımını, malzeme ve enerji ikamesini, yeniden kullanımı, geri kazanımı, geri dönüşümü, ıslahı ve arıtmayı ihtiva eder.

D-32	29.07.2013	Revizyon 2	Sayfa 2 / 6
------	------------	------------	-------------

DENETİM VE DOKÜMANTASYON BEKLENTİLERİ

Prosedür

Bir işlem veya faaliyeti gerçekleştirmek için belirlenen yol.

Not 1 - Prosedürler dokümante edilmiş olabilir veya olmayabilir.

Not 1 - ISO 9000:2000, Madde 3.4.5'ten uyarlanmıştır.

Kayıt

Başarılan sonuçları belirten ve gerçekleştirilen faaliyetlerin kanıtlarını sağlayan **doküman** (Madde 3.4).

ISO 14001 belgelendirme denetimleri için beklentiler aşağıda verilmektedir:

1. Çevre yönetim sisteminin etkinliği ve uygunluğunun da görüşülmüş olduğu en az bir adet yönetim gözden geçirme faaliyeti tamamlanmış ve kayıt altına alınmış olmalıdır.
 2. Standardın tüm maddelerinin denetlenmiş olduğu bir tam iç denetim çevrimi tamamlanmış ve kayıt altına alınmış olmalıdır.
 3. Standardın gerektirmiş olduğu kayıtlarla ilgili en az 3 aylık geçmiş ibraz edilebilir olmalıdır.
 4. Standardın ön görmüş olduğu dokümantasyon yapısı oluşturulmuş olmalıdır.
 5. Organizasyonun politika, hedefler ve prosedürlerine uygunluk sağlamasını mümkün kılacak programlarla ilgili bulgular mevcut olmalıdır.
- Bu beklentilerden herhangi birisi denetim tarihi itibarı ile eksiklik göstermekte ise lütfen YBM ile irtibat kurunuz.

Dokümantasyon Rehberi

Çevre boyutları ve dokümantasyonu ISO 14001 denetimi için kilit niteliği taşımaktadır. Denetim gerçekleşmeden önce çevre boyutları uygunluk açısından gözden geçirilmeli ve hangi aktivitelerin önemli çevre riski taşıdığı belirlenmelidir. Bir sonraki aşamada dokümantasyon standart şartları açısından gözden geçirilir. Denetim sırasında denetçi prosedür ve taahhütlerin yerine getirilmesi ile ilgili bulguları arar.

Aşağıda firmaların genel olarak hatalı yorumladıkları standart maddeleri analiz edilmiştir. Örnekler sadece açıklama firmaları yönlendirme amacı taşımaz. Tüm firmaların standart şartlarını sağlarken kendi şartlarına uygun yapıyı uygulamaları beklenir.

4.2 Çevre Politikası

Çevre politikası rehber bir dokümandır ve organizasyonun kirliliği önleme, yasa ve diğer şartlara uyum, amaç ve hedefleri oluşturma ve sürekli gelişme konusundaki taahhütlerini içermelidir.

4.3.1 Çevre boyutları

Çevre boyutlarının belirlenmesi sürekli bir süreçtir ve çevre yönetim sistemini yönetir. Boyutların belirlenmesi prosesi, hem olumsuz hem de olumlu yönleri ele almalı, önemli olarak sınıflandırılacak boyutlar için yol çizmelidir. Boyut tanımlama prosesi, yasalara uyum değerlendirilmesinden öte bir çalışma olarak ele alınmalıdır. Hammadde tüketimi, atıkların kaynağında azaltılması, enerji sarfiyatının azaltılması, proses etkinliği bu kapsamda düşünülmelidir. Çevre boyutlarının yeni projeler, proses, makina ekipman değişiklikleri

D-32	29.07.2013	Revizyon 2	Sayfa 3 / 6
------	------------	------------	-------------

DENETİM VE DOKÜMANTASYON BEKLENTİLERİ

durumunda yeniden ele alınması prosedür kapsamında olmalıdır.

4.3.2 Yasal ve diğer şartlar

Yasal uygunluğa ulaşmak ve sürdürmek üzere organizasyon faaliyetleri, ürünleri, ve hizmetlerine uygulanan yasal ve diğer şartları belirlemeli ve bunları tam olarak anlamalıdır. Bu bakımdan organizasyon, gerekli izin ve ruhsatların mevcut olduğundan emin olmalı ve şartların değişmesi durumunda gözden geçirme ve güncellemeleri gerçekleştirmelidir, süresi dolan izinler için başvurular zamanında yapılmalıdır. Buna ek olarak organizasyon tabii olduğu diğer şartları da aynı prosedürle ele almalıdır ör. müşteri şartları, belirli sanayiler için şartlar.

4.4.2 Eğitim, Bilinç ve Yetkinlik

Çevre üzerinde etkisi olan personel, eğitim almış olmalı ve kendi işi ile ilgili çevre boyutlarından haberdar olmalıdır. Yetkinliğin belirlenmesi ile ilgili bir prosedür mevcut olmalıdır.

4.4.3 İletişim

Organizasyon ÇYS bilgilerini çalışanlar, tedarikçileri, taşeronları ve ilgili taraflara ulaştırmak üzere gerekli iç ve dış iletişim prosesleri geliştirmelidir. Bu proses kapsamında ilgili tarafların şikayet, soru ve talepleri de yer almalıdır. Bu iletişim süreci ile ilgili kayıtlar muhafaza edilmelidir.

4.4.6 Operasyon Kontrolü

Organizasyon, yokluklarında çevre politikası, amaç ve hedeflerinden sapmalara neden olabilecek operasyonları kontrol altına almak üzere dokümante edilmiş prosedür oluşturmalıdır.

4.4.7 Acil Durum Hazırlığı

Organizasyon özellikle önemli çevre boyutları ile ilgili acil durumlara tepki verebilmek üzere prosedürler geliştirmiş olmalıdır. Bu prosedürler acil durum hazırlığı ve tepki durumunun periyodik olarak test edilmesi için şartları belirlemeli, gözden geçirme tatbikat ve gerektiğinde önleyici faaliyet başlatma hususlarını açıklamalıdır.

4.5.1 İzleme ve Ölçme

Organizasyon operasyon ve faaliyetlerinin önemli özelliklerini izlemek ve ölçmek üzere prosedürler oluşturmalıdır. Bu kapsamda hedeflere ve amaçlara ulaşmayı sağlamak üzere bilgilerin takip edilmesi de yer alır. İzleme ölçme ekipmanı kalibrasyonu ve kayıtları mevcut olmalıdır.

4.5.2 Uygunluğun değerlendirilmesi

Çevresel uygunluk değerlendirmesi gerçekleştirmek ve yasal uygunluğu izlemek üzere prosedür oluşturulmalı ve bu prosedür programa bağlı olarak düzenli uygulanmalıdır.

Uygunsuzluklar iki seviye olarak kategorize edilirler, minör ve majör uygunsuzluklar.

MINÖR uygunsuzluk, yönetim sisteminin yapısından kaynaklanmayan ve önemli çevre riski oluşturmayan uygunsuzluk türüdür.

1. Firmanın dokümante edilmiş yönetim sistemi ya da gereksinimlerle ilgili kısmi uygunsuzluklar

D-32	29.07.2013	Revizyon 2	Sayfa 4 / 6
------	------------	------------	-------------

DENETİM VE DOKÜMANTASYON BEKLENTİLERİ

2. Firma yönetim sisteminin uygulanmasında ciddi çevre riski oluşturmayan sapmalar

MAJÖR uygunsuzluk örnekleri aşağıda verilmektedir:

1. Sistemin gereksinimleri karşılayacak yapıyı oluşturmamış olması. Belirli bir gereksinimle ilgili olarak sistemsizliğe işaret olabilecek çok sayıda minör uygunsuzluk.

2. Önemli çevre problemine neden olabilecek her hangi bir uygunsuzluk. Çevresel tehdit, yasalara uygun olmayan işlemler.

3. Çevre yönetim sisteminin yapısından kaynaklanan ve sistemin kontrollü çevre yönetimi oluşturma becerisini azaltan uygunsuzluklar.

Uygunsuzluklar için cevaplar

Müşterilerin YBM tarafından tespit edilen uygunsuzluklar için kök sebep tespiti, düzeltici faaliyetlerin yürütülmesi ve doğrulanması konusunda kendi düzeltici faaliyet sistemlerini kullanmaları beklenir.

Müşteri düzeltici faaliyet formları YBM uygunsuzluk numarasına referans vermeli ve denetçi tarafından tespit edilen zamanda işlem görmelidir.

Müşteri tarafından sağlanan düzeltici faaliyetler aşağıdaki şartları sağlamalıdır.:

Kök sebep analizi

Kök sebep analizi yapılmaması durumunda uygunsuzluğun tekrarının önüne geçilememesi muhtemeldir. Esasen kök sebep tespitinin yapılıp yapılmadığı şu sorunun cevaplanması ile ortaya çıkacaktır. “sebebi ortadan kaldırdık, ancak yine de bu uygunsuzluk tekrarlanabilir mi?” Eğer cevap hayır ise sebep doğru edilmiştir. Eğer cevap evet ya da belki ise sebebin daha detaylı analiz edilmesi gereklidir. Kök sebebe daha rahat ulaşım için “neden” sorusunun bir kaç kez sorulması çoğu zaman yeterli olur. Böylece düzeltici faaliyet uygunsuzluğun tekrarının önlemek üzere gerçekleştirilebilir.

Aşağıda bazı zayıf kök sebep tespitleri yer almaktadır:

- “Operatör hatası” ya da “Operatör gözden kaçırmış”
- “Zayıf eğitim” ya da “Eğitim etkin olmamış”,
- “Standart anlaşılmamış, ya da bunu bilmiyorduk”
- “Tek sefer yaşanan bir durum”

Bu kök sebeplerin kullanımı belgelendirme kurumunun daha derin araştırma talep etmesine sebep olacaktır zira tespitler olaya has değildir ve bu tespite istinaden yapılan düzeltici faaliyet uygunsuzluğun tekrarının önüne geçilmeyebilir. Bu tür durumlarda neden sorusu en azından bir kere sorulmalıdır. Örnek vermek gerekirse, eğer operatör hatası ise acaba operatör doğru anahtarı kapatmak isterken benzer görünümlü bir diğerini mi seçmiştir. Bu kök sebep bizi hata önleme prensipleri uyarınca anahtarların birbirinden açık olarak ayrılmasına götürecektir.

Kök sebepler yönetimin üzerinde kontrolü olabileceği şekilde tespit edilmelidir. Kötü hava

D-32	29.07.2013	Revizyon 2	Sayfa 5 / 6
------	------------	------------	-------------

DENETİM VE DOKÜMANTASYON BEKLENTİLERİ

koşulları bir sebep olabilir ancak bu durumun tekrarını önlemek mümkün değildir. Bu hallerde kötü hava koşullarına karşı yetersiz acil durum planlaması daha doğru bir tespit olacaktır.

2. Aşağıdaki hususları içeren düzeltici faaliyet:

- Uygunsuzluğun boyutunun belirlenmesi, durdurulması ve düzeltilmesi ile ilgili düzeltici faaliyetler
- Kök sebebin ortadan kaldırılması ve böylece tekrarının önlenmesi amacıyla gerçekleştirilen düzeltici faaliyetler . Bu düzeltici faaliyetler proses değişikliklerine odaklanmalıdır.

Genel olarak düzeltici faaliyetler sadece durumun yani hatanın tamiri ile ilgilenmekte ancak tekrarının önlenmesi ile uğraşmamaktadır.

3. Düzeltici faaliyetlerin uygulanmasının doğrulama

Düzeltici faaliyetlerin doğrulanması ve bu doğrulamanın uygulama nesnel kanıtları ile gönderilmesi gereklidir (prosedürler, kayıtlar, resimler, kontrol planları vb.). Genel olarak, uygulanmayan düzeltici faaliyetler kabul edilemezler. Yapılan işin tabiatı gereği, zaman gerektiren ve uygulama doğrulanması daha sonra yapılabilen düzeltici faaliyetler hedef tarih ve yeterli gerekçe ile birlikte gönderilmelidir.

Not: Standard maddeleriyle ilgili verilen bilgiler rehber niteliği taşımaktadır. Eksik veya denetlenen tarafa uygun olmayan bir durum söz konusu olduğunda YBM bu durumda sorumlu tutulamaz.

D-32	29.07.2013	Revizyon 2	Sayfa 6 / 6
------	------------	------------	-------------